Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Asia: K 2/2023 vp Hallituksen vuosikertomus 2022

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/K_2+2023.aspx

Aihe: Julkisten hankintojen tehostaminen

STM asiantuntijalausunto

Hyvinvointialueiden vuotuiset hankinnat ovat yhteisaroltaan yli 8 miljardia euroa, eli noin 1/3 hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksesta. Merkittävin osa hankinnoista kohdistuu asiakaspalvelujen ostoihin, mutta merkittäviä kohteita ovat myös ICT:hen, tiloihin sekä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa vaadittaviin hyödykkeisiin.

Kuntapohjaisessa järjestelmässä oli erittäin suuri määrä hankintoja tekeviä organisaatioita ja ihmisiä, mistä johtuen on ollut toimintatavoissa kirjavuutta, ja myös osaamisvajetta eritoten pienissä kunnissa. Sopimusten kokoaminen ja niiden hallinta on ollut muutosvaiheessa erittäin työllistävä tehtävä, kyse on ollut kymmenistä tuhansista sopimuksista. Hyvinvointialueiden ensimmäinen toimintavuosi kuluukin uusien käytäntöjen luomiseen. Suuremmat hankintayksiköt mahdollistavat tulevaisuudessa yhdenmukaisemmat sopimuskäytännöt ja luovat paremmat edellytykset osaamisen ja hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Uudet hyvinvointialueet ovat samalla neuvottelukumppaneina vahvempia kuin pienet kunnat olivat erillisinä toimijoina.

Sosiaali- ja terveysministeriössä nähdään, että hankintoihin ja kilpailuttamiseen liittyviä menettelyjä ja lainsäädäntöä tulee kehittää ja kilpailua tulee lisätä. Varsinainen tuottavuuspotentiaali kuitenkin piilee toiminnan uudistamisessa, mikä samalla myös määrittää sitä, minkälaisia palveluja ylipäänsä täytyy hankkia. Palvelutarpeen nousu tulevalla vuosikymmenellä edellyttää joka tapauksessa rakenteellisia muutoksia. Lisäksi henkilöstöpula noussut uudella tavalla muutostarpeen ajuriksi. Jokaisella hyvinvointialueella onkin paraikaa käynnissä (joskin hieman eri vaiheisena) palvelustrategiatyö. Palvelustrategiassa määritetään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen tavoitteet ja reunaehdot palvelujen järjestämiselle. Palveluverkkosuunnitelma konkretisoi tavoitteet.

Hyvinvointialueiden laatimat palveluverkkosuunnitelmat käsittelevät tyypillisesti sote-keskusten palveluvalikoiman tarkentamista, lähipalvelujen sisältöä, sähköisiä ja liikkuvia palveluja, vuodeosastojen organisointia, osastojen profilointia sekä fyysisten tilojen lukumäärän ja neliöiden vähentämistä. Hankintojen näkökulmasta voidaan tilat nähdä yhtenä säästöpotentiaalia omaavana kohteena.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvä tavoite terveydenhuollon päivystysten porrasteisuuden ja palveluverkon kokonaisuuden säätämisestä sekä erityisosaamisen ja -palveluiden kokoaminen

suuremmiksi kokonaisuuksiksi sisältää myös hankintojen näkökulmasta mahdollisuuksia hankintojen tehostamiseksi ja kehittämiseksi.

Tietojärjestelmien osalta voidaan arvioida, että hallitusohjelmaan sisältyvällä tavoite rakentaa tiedonhallinnan infrastruktuuria ensisijaisesti yhteistyöaluetasolla ja kansallisesti sisältää merkittävän tuottavuuspotentiaalin.

Sosiaali- ja terveysministeriö edelleen näkee hankintoihin liittyen tuottavuuspotentiaalia tilahankkeissa, ennen kaikkia tilojen monistettavuudessa sekä maakuntien tilakeskuksen hyödyntämisessä sekä tiedontuottajana että asiantuntijaorganisaationa. Yhteistyöaluekohtaisen yhteistyön vahvistamisessa, mm. investointien ja henkilöstön saatavuuden osalta voidaan myös nähdä hankintojen tehostamismahdollisuuksia.

Jussi Lind, erityisasiantuntija